

**DIE IDEOLOGIESE GRONDSLAE EN ONTWIKKELING
VAN DIE BLANKE FASCISTIESE BEWEGINGS
IN SUID-AFRIKA, 1945-1995**

deur

MYDA MARISTA VISSER

Voorgelê ter vervulling van die vereistes vir die graad

MAGISTER ARTIUM (KULTUURGESKIEDENIS)

in die

**Fakulteit Lettere en Wysbegeerte
Universiteit van Pretoria
Pretoria
1999**

Leier: Dr. J.E.H. Grobler
Medeleier: Mej. M. van Heerden

"Do not let yourself be confused by the uproar that will now reign throughout the world. The lies will one day break down under their own weight and the truth will again triumph. The hour will come when we shall stand pure and undefiled as our aims and our beliefs have always been."

- *Dr. Joseph Goebbels, Bertyn, 1945-04-28*

"Within fifteen years we will begin to be talked about again, and within twenty nazism will again be a force."

- *Dr. Alfred Rosenberg, Nüremberg, 1946*

"A new movement is starting in the outside world. The renaissance of the National Socialist Movement has begun We are beginning the struggle for our ideas and for the liberation of the world from Jewish domination. The day will come when the swastika flag will fly again ..."

- *National Socialist Movement, Londen, 1963*

"Groot was hy wat eenkeer gesê het: 'Alleen wie veg om sy reg, het die reg om te lewe, want op hierdie aardbol is daar geen plek vir lafaards nie.' Die skepper van hierdie wysgerige slagkreet is ongelukkig nie meer daar nie. ... Sy naam sal egter voortlewe totdat hierdie planeet weer soos eens sonder mense deur die eter sweef. Die Kommunistiese vloedwaters rol onheilspellend nader. Traag, misdadig traag, kom die Weste tot besinning ... Groot, onmiskenbaar groot, sal sy naam eendag weer aan die Westerse uitspannel verskyn ... Adolf Hitler!"

- *Robey Leibbrandt, Suid-Afrika, 1966*

"...Great hatred, little room,
Maimed us at the start.
I carry from my mother's womb
A fanatic heart."

- *W.B. Yeats*

INHOUD

BEDANKINGS	i
AFKORTINGS	ii
DEFINISIES	iv
INLEIDING	1
HOOFSTUK I	
FASCISME EN DIE VOORTBESTAAN DAARVAN NA 1945	
1. <u>Die fascistiese raaisel</u>	9
2. <u>Die algemene fascisme</u>	11
a. 'n Definisie van die algemene fascisme	11
b. Kernidees van die algemene fascisme	13
i. Populistiese ultra-nasionalisme	13
ii. Rassisme	15
iii. Revolusionêre idealisme	16
iv. Elitisme	17
v. Modernisme	18
vi. Ekonomiese beleid	19
vii. Buitelandse beleid	20
viii. Die fascistiese paradoks	20
c. Fascisme en die regs	21
3. <u>Die voortbestaan van die fascisme na 1945</u>	23
a. Denazifikasie en die Koue Oorlog	24
i. Die Geallieerde oormame van Italië en Duitsland	24
ii. Die aanvang van die Koue Oorlog	25
iii. Die Nazi-vlugtelinge	27
b. Die opkoms van die na-oorlogse fascisme	29
i. Koördinerings van aktiwiteite	30
ii. Fascistiese internasionalisasie	31
iii. Fascisme en regse ekstremisme	34
4. <u>Die omvang van die na-oorlogse fascisme</u>	35
a. Neo-Nazisme	36

i.	Nostalgieese fascisme	36
ii.	Mimetiese fascisme	37
b.	Neo-fascisme	39
i.	Kripto-fascisme	39
ii.	Holocaust Revisionisme	40
iii.	Die Konserwatiewe Revolusie	41
iv.	Revolusionêre Nasionalisme	43
c.	Hoofkenmerke van die na-oorlogse fascisme	44
i.	Organisatoriese ingewikkeldheid en ideologiese verskeidenheid	44
ii.	Ideologiese en organisatoriese vernuwing	44
iii.	Die internasionalisering van die fascisme	45

HOOFSTUK II

FASCISME IN SUID-AFRIKA GEDURENDE DIE FASCISTIESE ERA, 1922-1945

1.	<u>Die ontstaan van die fascisme in Suid-Afrika</u>	48
2.	<u>Suid-Afrika en die Nasionaal-Sosialisme</u>	49
a.	Die Duitsers in Suid-Afrika	49
b.	Die ontstaan van die Nazi-beweging in Suid-Afrika	50
c.	Nazi-aktiwiteite in die Unie	52
i.	Die Duitse gemeenskap	52
ii.	Spioenasie	54
iii.	Propaganda	56
3.	<u>Inheemse fascistiese bewegings</u>	58
a.	Anti-Semitiese geüniformeerde bewegings	58
i.	Die Gryshemde	59
ii.	Ideologiese beskouings	59
iii.	Die Gryshemde as fascistiese beweging	62
iv.	Ander anti-Semitiese geüniformeerde bewegings	63
b.	Die Ossewa-Brandwag	63
i.	Stigting	63
ii.	Dr. J.F.J. van Rensburg	64
iii.	Ideologiese beskouings	65
iv.	Die Ossewa-Brandwag as fascistiese beweging	69
c.	Die Nasionaal-Sosialistiese Rebelle	70
i.	Robey Leibbrandt	70
ii.	Ideologiese beskouings	71
iii.	Die stigting van die Nasionaal-Sosialistiese Rebelle	72

iv.	Inhegtenisname en vonnis	72
v.	Die Nasionaal-Sosialistiese Rebelle as fascistiese beweging	73
d.	Die Nuwe Orde	74
i.	Oswald Pirow	74
ii.	Die stigting van die Nuwe Orde	75
iii.	Ideologiese beskouings	75
iv.	Die Nuwe Orde as fascistiese beweging	78
4.	<u>Die verval van die fascisme in Suid-Afrika</u>	79
a.	Die ontbinding van die fascistiese bewegings	79
i.	Die Gryshemde	79
ii.	Die Ossewa-Brandwag	81
iii.	Robey Leibbrandt	82
iv.	Die Nuwe Orde	82
b.	Die vervolging van kollaborateurs	83
c.	Die Nasionale oorwinning van 1948	85
5.	<u>Fascisme en Afrikanemasionalisme</u>	86
a.	Die opkoms van die Nasionale Party en Afrikanemasionalisme	86
b.	Die invloed van die fascisme op Afrikanemasionalisme en Apartheid	88
HOOFSTUK III		
NEO-NAZISME IN SUID-AFRIKA: NOSTALGIESE FASCISME, 1945-1995		
1.	<u>Nostalgiese fascisme</u>	90
2.	<u>Die Duitsers</u>	90
a.	Nazi immigrante	90
b.	Kontak met die buiteland	93
c.	Duitse organisasies en koerante	95
i.	Deutscher Arbeitskreis	95
ii.	Kameradschaft ehemaliger Deutscher Soldaten und Internierter	95
iii.	Hulpvereniging "Freiheit für Rudolf Hess"	96
iv.	Duitse koerante	98
3.	<u>Die Suid-Amerikaanse verbintenis</u>	99
4.	<u>Die Britse bewegings</u>	101
a.	Die Mosleyiete	101
i.	Oswald Mosley	101

ii.	Mosleyiete in Suid-Afrika	102
b.	Die Candour League	103
i.	A.K. Chesterton	103
ii.	Die Candour League of South Africa	105
5.	<u>Afrikanerbewegings</u>	105
a.	Die Boerenasie	106
i.	Stigting	106
ii.	Ideologiese beskouings	107
iii.	Die Boerenasie as fascistiese beweging	108
b.	Die Afrikaner Weerstandsbeweging	109
i.	Stigting en ontwikkelingsgeskiedenis	109
ii.	E.N. Terre'Blanche	111
iii.	Organisatoriese struktuur	114
iv.	Ideologiese beskouings	116
v.	Die AWB en ander regse organisasies	124
vi.	Simboliek	125
vii.	Die AWB as fascistiese beweging	127
HOOFSTUK IV		
NEO-NAZISME IN SUID-AFRIKA: MIMETIESE FASCISME, 1970-1995		
1.	<u>Mimetiese fascisme</u>	131
2.	<u>Die National Front</u>	131
a.	Die National Front in Brittanje	131
b.	Die South African National Front	133
c.	Brendan J. Willmer	134
d.	Die South African Patriot	135
3.	<u>Die Wit Kommando</u>	136
4.	<u>Die Ku Klux Klan</u>	137
a.	Die Ku Klux Klan in die VSA	137
i.	Die oorspronklike beweging	137
ii.	Die KKK-herlewing	138
iii.	Die KKK na 1945	140
b.	Die Ku Klux Klan in Suid-Afrika	141
5.	<u>Die NSDAP/AO-SA</u>	142

a.	Die NSDAP/AO in die VSA	142
b.	NSDAP/AO-SA in Suid-Afrika	144
6. <u>Die Kerk van die Skepper</u>		146
a.	Stigting en ontwikkelingsgeskiedenis	146
b.	Ideologiese beskouings	148
c.	Die Kerk van die Skepper as fascistiese beweging	155
7. <u>Die Blanke Bevrydingsbeweging</u>		156
a.	Stigting en ontwikkelingsgeskiedenis	156
b.	Ideologiese beskouings	159
c.	Die BBB en ander regse bewegings	163
d.	Die BBB as fascistiese beweging	164
8. <u>Die Vermeulen-netwerk</u>		165
a.	Die Afrikaner Nasionaal-Sosialiste	165
b.	Die Wêreld-Apartheidsbeweging	167
c.	Die Wêreld-Preserviste-Beweging	168
d.	Die Nasionaal-Sosialistiese Partisane	170
e.	Internasionale bande	172
9. <u>Suid-Afrikaanse Skinheads</u>		172
 HOOFSTUK V		
NEO-FASCISTIESE GROEPINGS IN SUID-AFRIKA, 1970-1995		
1. <u>Neo-fascisme</u>		174
2. <u>Kripto-fascisme</u>		174
a.	Politiese drukgroepe	174
i.	Deutsche Bürgerinitiative	174
ii.	Die National Forum	176
iii.	Publikasies en uitgewersgroepe	178
b.	Politiese partye en bewegings	182
i.	Die Herstigte Nasionale Party	182
ii.	Die Konserwatiewe Party	183
iii.	Die Boerestaat Party	185
iv.	Ander regse bewegings	188
3. <u>Holocaust Revisionisme</u>		188

a.	Die ontstaan en ontwikkeling van die Holocaust Revisionisme	189
b.	Die Holocaust Revisionisme in Suid-Afrika	192
4.	<u>Die Konserwatiewe Revolusie</u>	196
a.	Die romantieke nasionalisme	197
b.	Anti-liberalisme, anti-materialisme en die beklemtoning van etnisiteit	199
c.	Elitisme en die aristokratiese wêreldbeskouing	200
HOOFSTUK VI		
DIE IDEOLOGIESE GRONDSLAE VAN DIE SUID-AFRIKAANSE FASCISME		
1.	<u>Europese en Suid-Afrikaanse ideologiese grondslae</u>	203
a.	Palingenetiese ultra-nasionalisme	204
b.	Rassisme	207
i.	Idees oor rassemeerderwaardigheid	207
ii.	Die Ariese mite en Germaanse kultus	210
iii.	Anti-Semitisme	213
c.	Revolusionêre idealisme	216
i.	Fascistiese aktivisme	216
ii.	Fascistiese simboliek	218
d.	Elitisme en die totalitêre staat	222
e.	Ekonomiese beskouings	224
f.	Organisatoriese en ideologiese verskeidenheid	226
2.	<u>Kriteria vir die totstandkoming van die fascisme</u>	227
3.	<u>Fascistiese bewegings in perspektief</u>	229
4.	<u>Gevolgtrekking</u>	231
	BRONNE	237
	OPSOMMING	247
	SUMMARY	249

BEDANKINGS

Die voltooiing van so 'n uitgebreide studie is 'n groot en omvattende taak wat nie sonder 'n mate van frustrasie geskied nie. Sonder die morele onderskraging van vriende en familie sou dit nie moontlik gewees het nie. Ook 'n besondere woord van dank aan my studieleiers, dr. J.E.H Grobler en Mej. M. Van Heerden, vir hul geduld en woorde van aanmoediging.

Ek is verder dankbaar teenoor die personeel van die Merensky-biblioteek van die Universiteit van Pretoria vir die vele biblioteeklenings wat hulle moes verwerk, asook teenoor diegene wat die moeite gedoen het om my briewe te beantwoord, en in besonder:

Aaron Breitbart, navorsingsbeampte van die Simon Wiesenthal Sentrum in Kalifornië, VSA;
George Harris, die skrywer van *The dark side of Europe* (Edinburgh, 1994); en
Margot Trask, bibliotekaresse van die Institute of Contemporary History and Wiener Library Limited in Londen, Brittanje.

Die geldelike bydrae van die Universiteit van Pretoria in die vorm van 'n Nagraadse Studiebeurs en die toekenning van die Nederlandse Studiefondsbeurs vir Nagraadse Studente deur die Nederlandse Ambassade, word met dankbaarheid erken.

M.M. Visser

Pretoria, November 1999

AFKORTINGS

ADK	Afrikaans-Duitse-Kultuurvereniging
AET	Aksie Eie Toekoms
AFB	Afrikaner Fascistiese Beweging
ANS	Afrikaner Nasionaal-Sosialiste
AO	Auslandsorganisasie [Buitelandse Afdeling]
AV	Afrikaner-Volkswag
AVF	Afrikaner-Volksfront
AWB	Afrikaner Weerstandsbeweging
AZAPO	Azanian People's Organisation
BBB	Blanke Bevrydingsbeweging
BNB	Blanke Nasionale Beweging
BNP	British National Party
BSP	Boerestaats Party
BSS	British Secret Service
BOSS	Bureau of State Security
BUF	British Union of Fascists
BVB	Boere Vryheidsbeweging
BWB	Boere Weerstandsbeweging
CEDADE	Circulo Español de Amigos de Europa [Spaanse Kring van Vriende van Europa]
CFR	Council of Foreign Relations
CIA	Central Intelligence Agency
CIC	United States Counter Intelligence Corps
COTC	Church of the Creator
CP-86	Centrum Partij 86 [Sentrumparty 86]
CROWCASS	Central Registry of War Criminals and Security Suspects
DAF	Deutsche Arbeitsfront [Duitse Arbeidsfront]
DBI	Deutsche Bürgerinitiative [Duitse Burgers Inisiatief]
DDF	Die Dietse Federasie
DRP	Deutsche Reichspartei [Duitse Ryksparty]
DVU	Deutsche Volks Union [Duitse Volksunie]
ECA	European Cultural Association
ELO	European Liaison Office
EPM	European People's Movement
FANE	Fédération d'action nationale et européenne [Federasie van Nasionale en Europese Aksie]
FN	Front National [Nasionale Front]
FNE	Faisceaux nationaux et européens [Nasionale en Europese Vereniging]
GESTAPO	Geheime Staatspolizei [Veiligheidspolisie]
GRECE	Groupement de recherche et d'études pour la civilisation européenne [Navorsings- en Studiegroep oor die Europese Beskawing]
HIAG	Hilfsgemeinschaft auf Gegenseitigkeit der Soldaten der Ehemaligen Waffen-SS [Onderlinge Hulpvereniging vir Soldate van die Voormalige Waffen-SS]
HNP	Herenigde Nasionale Party of Volksparty
HNP	Herstigte Nasionale Party
IHR	Institute for Historical Review
JBS	John Birch Society
JDO	Jewish Defense Organization
JDL	Jewish Defense League
KG	Kommandant-Generaal
KKK	Ku Klux Klan
KP	Konserwatiewe Party
KvS	Kerk van die Skepper
LEL	League of Empire Loyalists

MSI	Movimento Sociale Italiano [Italiaanse Sosiale Beweging]
NAAWP	National Association for the Advancement of White People
NAR	Nuclei Armati Rivoluzionari [Gewapende Revolusionêre Selle]
NEO	New European Order
NF	National Front
NO	Nuwe Orde
NP	Nasionale Party
NPD	Nationaldemokratische Partei Deutschlands [Nasionaal-Demokratiese Party van Duitsland]
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei [Nasionaal-Sosialistiese Duitse Arbeidersparty]
NSDAP/AO	NSDAP-Auslands- und Aufbauorganisation [NSDAP / Buitelandse en Opbou-organisasie]
NSDAP/AO-SA	NSDAP/AO-Suid-Afrika
NSKG	National Socialist Combat Groups
NSLB	Nationalsozialistische Lehrerbund [Nasionaal-Sosialistiese Onderwysersvereniging]
NYL	National Youth League
OB	Ossewa-Brandwag
ODESSA	Organization Der Ehemaligen SS-Angehöriger [Organisasie van Voormalige SS-lede]
OVD	Orde van die Dood
PLO	Palestine Liberation Organisation
PNF	Partito Nazionale Fascista [Nasionale Fascistiese Party]
REP	Die Republikaner [Die Republikeine]
RUMOSA	Republican Unity Movement of South Africa
SA	Sturmabteilung [Stormafdeling]
SACNS	Suid-Afrikaanse Christelike Nasionaal-Sosialistiese Beweging
SANF	South African National Front
SANP	Suid-Afrikaanse Nasionale Party
SANSB	Suid-Afrikaanse Nasionaal-Sosialistiese Bond
SD	Sicherheitsdienst [Geheime diens]
SHARP	Skin Head Against Racial Prejudice
SJ	Stormjaers
SORBE	Sozialorganische Ordnungsbewegung Europas [Sosial-Organiese Reëlmatige Beweging van Europa]
SS	Schutzstaffeln [Beskermingseenheid (Nazi Polisie)]
TNS	Tuks Nasionaal-Sosialiste
UCT	University of Cape Town
UDF	United Democratic Front
UNIDO	United International Defence Organization
UNISA	Universiteit van Suid-Afrika
USSR	Unie van Sosialistiese Sowjet Republieke
VB	Vlaams Blok [Vlaamse Blok]
VMO	Vlaamse Militanten Orde [Vlaamse Militante Orde]
VN	Verenigde Nasies
VOS	Vlaamse Oud-Strydersbond
VP	Verenigde Party
VSA	Verenigde State van Amerika
WAB	Wêreld-Apartheidsbeweging
WACL	World Anti-Communist League
WAM	White Alliance Movement
WGI	Western Goals Institute
WLB	White Liberation Movement
WPB	Wêreld-Preserviste-Beweging
WSG Hoffmann	Wehrsportgruppe Hoffmann [Hoffmann Militêre Sportgroep]
WUNS	World Union of National Socialists
ZAR	Zuid-Afrikaanse Republiek

DEFINISIES

denazifikasie:	vrymaking van die Nazi-ideologie; die proses wat deur die Geallieerde oorwinnaars na die einde van die Tweede Wêreldoorlog in veral Duitsland gevolg is om alle tekens van die Nazi's se instellings en ideologie te vernietig
elitisme:	'n geloof of stelsel waarvolgens die samelewing deur 'n elite of uitgesoekte keurgroep regeer behoort te word
fascisme:	'n outoritêre, nasionalistiese politieke ideologie wat onder meer sterk teen demokrasie, kommunisme en liberalisme gekant is
Holocaust:	die massa volksmoord van Jode wat tussen 1941-1945 deur die Nazi's in Duitsland gepleeg is
ideologie:	'n versameling van idees wat die geloof of opvattinge van 'n volk, samelewing of politieke stelsel reflekteer; die sluit gewoonlik spekulasie oor verskeie maatskaplike en staatkundige vraagstukke in
kripto:	betreffende iets wat in die geheim plaasvind of 'n bedekte betekenis het; in hierdie geval kripto-fascisme, bv. bewegings wat nie openlik fascisties is nie, maar wel verborge fascistiese kenmerke of doelstellings het
mimeties:	nabootsing; binne hierdie konteks verwys dit spesifiek na daardie politieke bewegings wat elemente van die Nazi's se Nasionaal-Sosialisme in hul ideologie of struktuur inkorporeer
palingenese:	wedergeboorte of herskepping; binne hierdie konteks die herskepping van die nasionale gemeenskap om van beweerde negatiewe en ondermynende elemente ontslae te raak
partisane:	lede van 'n gewapende weerstandsbeweging, opstandelinge, versetstryders
populisties:	betreffende 'n politikus of ander persoon wat voorgee om die belange van die gewone mense of die massa voorop te stel
preserviste:	persone wat iets wil bewaar; binne hierdie konteks bewaarders van die Westerse beskawing en kultuur
Revisionisme:	binne hierdie konteks die strewe van veral regsgeesinde om die geskiedenis van die Tweede Wêreldoorlog en die Joodse Holocaust te hersien en die euwels van die Nazi's te ontken of in gunstiger woorde te omskryf

INLEIDING

*"... the seed-bed which South Africa provides for fascism has become more, not less, fertile since 1945."*¹

- Roger Griffin

Kultuur vorm die lewenstyl van 'n samelewing. Dit omsluit die mens se wysheid en sy geesteshouding en behels enige vorm van politieke, staatkundige, ekonomiese, maatskaplike, judisiële, artistieke, opvoedkundige en godsdienstige aktiwiteit. Aangesien kultuur die vervulling van lewens- en waarheidsbehoefte is, sentreer die Kultuurgeskiedenis as wetenskaplike vakrigting noodwendig rondom hierdie begrippe en veronderstel dit die vasstelling van alle lewensvorme, skeppingsvorme en denkvorme. Die Kultuurgeskiedenis poog daarom om die vorm, struktuur, funksie en sin van alle beskawingsverskynsels en die verbande daartussen binne 'n bepaalde kultuurperiode te bestudeer.²

Alhoewel die moderne mens nie meer noodwendig volksverbonde is nie, strewende hy as kuddedier steeds daarna om aan 'n spesifieke godsdienstige, politieke of 'filosofiese' groep te behoort. J.M. Kirsten bepleit in hierdie verband 'n verruiming van die eietydse kulturbegrip, sodat dit op die menslike lewenswyse in sy geheel en op die gebeure van die mens se aktiewe betrokkenheid by sy omringende wêreld, van toepassing gemaak kan word.³ O.J.O. Ferreira merk dan ook op dat die moderne mens nie meer sy identiteit aan die geskiedenis van die groep waartoe hy in werklikheid behoort nie, maar aan die lewenstyl en kultuur van die groep waartoe hy wil behoort, ontleen. Hy vermaan verder dat die voortbestaan van die Kultuurgeskiedenis slegs verseker kan word indien die vak, deur die verklaring van eietydse verskynsels en probleme, relevant gemaak word.⁴ Binne die moderne konteks moet die Kultuurgeskiedenis derhalwe poog om weg te beweeg van die tradisionele kulturbegrip en volksverbondenheid waarin dit vir so lank vasgevang was en lewer hierdie studie hopelik 'n bydrae in dié verband.

'n Belangrike verskynsel binne die kontemporêre wêreld is die neiging van state en gemeenskappe om toenemend rondom gedeelde beskawingswaardes saam te snoer. Gevolglik word die grense tussen die Westerse, Oosterse, Midde-Oosterse, Latyns-Amerikaanse en Afrikaanse beskawings al hoe duideliker getrek en is toekomstige botsings tussen die verskeie onderliggende waardestrukture en lewensbeskouings onvermydelik. Politieke navorsers is van mening dat die internasionale stryd van die toekoms nie noodwendig meer rondom state sal draai nie, maar eerder rondom hierdie beskawingswaardes, en derhalwe tussen etniese, godsdienstige en ander belangegroepes, sal geskied.⁵ A.D. Smith sluit hierby aan deur aan te voer dat daar gedurende die sewentiger- en tagtigerjare 'n opwelling van etniese bewegings en sentimente was en dat die getal en intensiteit van

¹ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. 158.

² P.G. Nel, *Kultuurfilosofie, kultuurbeskouings en kultuurgeskiedenis*, pp. 2, 6, 15, 28-29.

³ J.M. Kirsten, *Verskuiwing in die eietydse kulturbegrip*, S.A. *Tydskrif vir Kultuurgeskiedenis* 2(1), Januarie 1985, p. 5.

⁴ O.J.O. Ferreira, *Kultuurgeskiedenis by 'n kruispad*, S.A. *Tydskrif vir Kultuurgeskiedenis* 11(2), November 1997, pp. 118, 122.

⁵ D. Geldenhuys, *Suid-Afrika is 'n samelewing wat verskeurd is*, *Rapport*, 1995-05-28, p. 21; J. Du Plessis, *Getalle nie meer demokrasie-kern*, *Rapport*, 1994-08-14, p. 21.

etniese konflikte regdeur die wêreld teen die vroeë negentigerjare vermeerder het. Dit is daarom volgens hom noodsaaklik om tot 'n groter begrip van die oorspronge van etniese konflikte en die nasionalistiese bewegings wat wêreldvrede bedreig, te kom.⁶ Binne hierdie konteks speel 'n verstandhouding van die fascisme as een van die belangrikste vormende magte van die twintigste eeu, nie net as 'n politieke beweging nie, maar ook as 'n lewens- en wêreldbeskouing, 'n belangrike rol. J.C. Moll het dan ook verklaar dat die breë front waarop daar van die groter wordende bedreiging van die fascisme gepraat word, vereis dat helderheid verkry moet word oor presies wat die fascisme is, hoe dit tot stand gekom het en watter gevare dit inhou.⁷

Volgens Roger Griffin is die fascisme se huidige potensiaal as 'n selfvernuwende bron van georganiseerde rassehaat, op 'n sosio-politieke en sielkundige vlak diep verbonde aan die groeiende venynigheid van etniese nasionalisme, separatisme en vreemdelingehaat regoor die wêreld. Binne hierdie konteks beklemtoon die fascisme hoe maklik die natuurlike menslike behoefte aan voortreflikheid en saamhorigheid selfs binne die 'beskaafde' wêreld tot patologiese vorme van sosiale en politieke energie verdraai kan word.⁸ Dit sluit aan by Smith se bogenoemde pleidooi tot groter begrip van die vernietigende magte wat vrede en vooruitgang binne die moderne samelewing in gevaar stel. 'n Studie van die fascisme as 'n relevante en kontemporêre verskynsel is derhalwe binne hierdie konteks, en as deel van die moderne studieveld van die Kultuurgeskiedenis, geregverdig.

Volgens A.J. Joes word daar gewoonlik drie tipes besware teen 'n studie van die fascisme gemaak, en die eerste hiervan is dat objektiewe studie van die verskynsel op grond van emosionele beweegredes verwerp word. Hiervolgens word alle fascismes met Nazisme in verband gebring, sodat die diepgaande en verstaanbare openbare afkeer jeens die Nazisme op alle uitdrukkings van die fascisme toegepas word. Die gevolg is 'n algemene voorneme onder navorsers om die fascistiese verskynsel, as iets wat slegs tot die mensdom se donker en grusame verlede behoort, te ignoreer.⁹ Griffin verklaar in hierdie verband egter dat daar geen rede in beginsel bestaan oor hoekom die negatiewe aspekte van die menslike wese nie ook akademies of ter algemene belangstelling ontleed kan word nie. Deur aan die verskynsel volle ideologiese status te verleen, beteken volgens hom nie dat die ideologie gerehabiliteer, die onheil daarvan verbloem word of dat die navorser enigins die doelstellings van die fascisme onderskraag nie.¹⁰ Ferreira wys ook daarop dat die kultuurhistorikus sensitief moet wees vir die belange en probleme van die gemeenskap waarbinne hy leef en dat omstrede onderwerpe nie vermy moet word nie.¹¹

Tweedens word die fascisme, gesien as 'n belangrike verskynsel van die tussenoorlogse periode in Europa en spesifiek van die Italiaanse en Duitse regerings wat in 1945 deur die Westers-Russiese

⁶ A.D. Smith, Chosen peoples: why ethnic groups survive, *Ethnic and Racial Studies* 15(3), July 1992, p. 436.

⁷ J.C. Moll, *Fascisme - die problematiek van verklaringsvariante; Fascisme en Suid-Afrika*, p. 2.

⁸ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. xii.

⁹ A.J. Joes, *Fascism in the contemporary world*, p. 3.

¹⁰ R. Griffin (ed.), *Fascism*, pp. 1, 11.

¹¹ O.J.O. Ferreira, Die kultuurhistorikus en die gemeenskap, *Die Kultuurhistorikus* 2(2), Oktober 1987, pp. 9-10.

Alliansie verslaan is, as irrelevant binne die hedendaagse konteks beskou. Dit is egter die mening van verskeie navorsers dat die fascisme na 1945 'n vrugbare teelaarde binne die Derde Wêreld gevind het,¹² terwyl die oplewing van fascistiese bewegings in Europa en hul betrokkenheid by geweld gedurende die laat tagtiger- en vroeë negentigerjare, ook op die relevansie en aktualiteit van die onderwerp dui. Griffin is van mening dat alhoewel die fascisme se potensiaal om 'n regeringstelsel tot stand te bring saam met die Spilmoondhede aan die einde van die Tweede Wêreldoorlog vernietig is, dit as 'n politieke ideologie wat steeds in staat is om nuwe bewegings voort te bring en as 'n permanente onderdeel van die moderne politieke kultuur, beskou moet word.¹³

Die derde probleem aangaande die studie van die fascisme is volgens Joes die siening dat die ideologie, vanweë die probleme rondom die definisie daarvan en die tekort aan akademiese konsensus oor die aard van die verskynsel, nie veel betekenis as 'n algemene onderskeidende politieke afdeling het nie.¹⁴ Een van die grootste probleme in hierdie verband is die soeke na 'n fascistiese minimum en die debat oor die bestaan van 'n ideologiese kern wat kenmerkend van alle fascistiese bewegings is. Binne hierdie konteks identifiseer Griffin in *The nature of fascism* (1993) die fascistiese minimum nie volgens ideologiese onderdele nie, maar wel in terme van die voorkoms van 'n gemeenskaplike mitiese kern. Die werk vul 'n belangrike leemte in die studie van die generiese of algemene fascisme en gee terselfdertyd 'n handige indeling van die fascisme na 1945 en die uiteenlopende verskynsels wat dit behels. Griffin se bespreking van Suid-Afrikaanse bewegings laat egter veel te wense oor, aangesien sy gebruik van sekere sekondêre en nie-objektiewe bronne hom verkeerdelik laat aflei het dat organisasies soos die Voortrekkers en Oranjewerkers, fascisties sou wees. Die oppervlakkige beoordeling van die Suid-Afrikaanse fascisme buite rekening gelaat, is sy navorsing oor en indeling van die fascisme as politieke verskynsel wel as grondslag vir hierdie studie gebruik.

Ten spyte van bogenoemde besware was daar volgens Larsen en andere tog die afgelope dekades 'n groot oplewing in die studie van die fascisme, nie net as 'n politieke verskynsel en ekonomiese stelsel nie, maar ook as 'n stelsel van kulturele veronderstellings en waardes. Hierdie transnasionale en interdisiplinêre belangstelling het 'n wye verskeidenheid literatuur, waaronder biografiese studies van fascistiese leiers, tradisionele verhalende geskiedsbeskrywings, ontledings van verkiesingsuitslae, besprekings oor die fascistiese ideologie en teoretiese uiteensettings daarvan, te voorskyn laat kom. 'n Uitvloeisel hiervan was ook 'n groeiende akademiese debat oor die begrip van die fascisme self.¹⁵

Saam hiermee gaan die benadering van die studie van die fascisme as 'n algemene verskynsel wat nie net aan Europa uniek is nie, maar wat ook in die na-oorlogse tyd vrugbare teelaarde in die res van die wêreld gevind het. Joes het met sy *Fascism in the contemporary world* (1978) een van die eerste pogings aangewend om die fascistiese ideologie en praktyk in Europa met die Derde Wêreld te

¹² A.J. Joes, *Fascism in the contemporary world*, pp. 3-5; sien P.M. Hayes, *Fascism*, pp. 208-223.

¹³ R. Griffin, *The nature of fascism*, p. xii.

¹⁴ A.J. Joes, *Fascism in the contemporary world*, pp. 3, 5-6.

¹⁵ S.U. Larsen (ed.) et al., *Who were the fascists*, p. 9.

verbind. Suid-Afrika is egter hierin buite rekening gelaat. P.M. Hayes het in *Fascism* (1973) 'n hoofstuk ingesluit oor die proto-fascistiese verskynsels binne sekere post-koloniale Afrikastate. Hy beskryf hierin die Nasionale Party-regering van Suid-Afrika as fascisties en beweer dan dat die volskaalse toepassing van fascistiese idees in Afrika slegs in Suid-Afrika plaasgevind het. Alhoewel hy toegee dat die ander swart Afrikastate wel onder kortstondige diktatorskappe binne periodes van demokratiese verval en proto-fascisme weggesink het, is hy van mening dat die fascisme in 'n modeme Afrika-konteks slegs na die sistematiese en onverbiddelike toepassing van rassistiese en totalitêre leerstellings in Suid-Afrika, naamlik Apartheid, verwys.¹⁶

Dit illustreer dan ook die probleem dat die meeste werke oor die na-oorlogse fascisme in Suid-Afrika hoofsaaklik op Apartheid fokus en die rassistiese wetgewing in Suid-Afrika met die Nazisme vergelyk. Hierdie benadering word veral deur navorsers wat vanuit 'n Marxisties-geörienteerde agtergrond werk, onderskryf. Die gevolg hiervan is dat die werklike fascistiese organisasies in die land grootliks binne studies oor die fascisme in Suid-Afrika geïgnoreer word. 'n Voorbeeld is die boek van Brian Bunting, *The rise of the South African Reich* (1964), wat op 'n stadium deur die Suid-Afrikaanse regering verbied is. Dit handel hoofsaaklik oor die Nasionale Party-regering en dié se Apartheidsbeleid, maar bevat tog ook inligting ten opsigte van enkele na-oorlogse fascistiese bewegings en individue in Suid-Afrika. 'n Belowend klinkende titel is dié van Howard Simson, *The social origins of Afrikaner fascism and its apartheid policy* (1980), maar dit handel uitsluitlik oor Apartheid vanuit 'n Marxisties-ekonomiese oogpunt. 'n Meer objektiewe akademiese en multidissiplinêre ontleding van die fascisme is die werk van J.C. Moll, *Fascisme - die problematiek van verklaringsvariante; Fascisme en Suid-Afrika* (1985), wat as 'n inleidende studiestuk tot die studie van die fascisme vir nagraadse studente geskryf is. Die slothoofstuk oor die fascisme en Suid-Afrika handel hoofsaaklik oor die aanklagte dat Suid-Afrika 'n fascistiese staat sou wees en verwys slegs kortliks na enkele fascistiese bewegings. Moll meld dan ook in sy voorwoord dat dit vanweë die groot omvang van die tema, slegs 'n voorlopige en onvolledige verkenning is en dat die onderwerp nog veel breër ondersoek en in diepte ontleed kan word.

Denis Eisenberg het met sy studie van die fascisme as 'n algemene verskynsel wat in die tydperk na die Tweede Wêreldoorlog 'n sekere oplewing beleef het, *The re-emergence of fascism* (1967), 'n belangrike bydrae tot die studie van die na-oorlogse fascisme en dié se uiteenlopende verskynsels gelewer. Sy hoofstuk oor Suid-Afrika gee 'n oorsig oor die fascistiese verskynsels in die tusseoorlogse tydperk en lê klem op die veronderstelde fascistiese kenmerke van die Suid-Afrikaanse regering. Die werk raak egter ook aan die meer openlike fascistiese bewegings en gee 'n insiggewende oorsig van die fascisme in Suid-Afrika tot en met die laat sestigerjare. Die studie bevat egter sekere feitefoute en 'n groot tekortkoming is die nalating aan Eisenberg se kant om die bronne wat hy vir sy navorsing gebruik het, te meld. Ander werke wat moontlik ook inligting oor Suid-Afrika kon bevat, *Fascism today* (1970) van A. Del Boca en M. Giovana, en die MA-verhandeling van S.

¹⁶ P.M. Hayes, *Fascism*, p. 223.

Uran, *Fascism and National Socialism in South Africa* (University of Wisconsin, 1975), kon nie opgespoor word nie.

'n Belangrike verwysingswerk oor die ekstremistiese regse politiek in die kontemporêre wêreld, is ten spyte van enkele feitefoute, *The radical right* (1987) van C. Ó'Maoláin. Dit bevat inligting oor 'n wye verskeidenheid regse en fascistiese bewegings van regoor die wêreld, insluitende Suid-Afrika. Ó'Maoláin tipeer egter die bewegings wat hy bespreek losweg onder terme soos 'neo-Nazi', 'wit supremasisties', 'anti-Semities' en 'fascisties', sonder om enige teoretiese uiteensetting van die eienskaplike kenmerke van regse en fascistiese bewegings te gee. 'n Suid-Afrikaanse ekwivalent wat op organisasies van regoor die politieke spektrum fokus en waarin inligting oor enkele plaaslike regse en fascistiese bewegings opgeteken is, is *Die politieke organisasies van Suid-Afrika A-Z* (1991) van H. Kotze en A. Greyling.

Die regse politieke beweging in Suid-Afrika kan losweg in die volgende onderafdelings ingedeel word: konserwatiewe regse politieke partye, die volkstaters en meer ekstremistiese Boerestaters wat enkele paramilitêre bewegings insluit, 'n wye verskeidenheid kulturele, godsdienstige en ekonomiese organisasies, en die meer openlik rassistiese en fascistiese groeperings wat 'n baie klein persentasie van die regse beweging uitmaak. Enkele gepubliseerde en ongepubliseerde navorsingstukke het al oor die blanke regse politiek in Suid-Afrika verskyn.¹⁷ Die regsgesinde politiek word egter hierin as geheel behandel, geen onderskeid word tussen fascistiese en regse groepe gemaak nie, en geen ideologiese agtergrond of tipering word gegee nie. Afgesien van hierdie tekortkominge, is hierdie werke wel belangrik ten opsigte van die feite wat oor enkele fascistiese bewegings daarin opgeneem is.

Die AWB is feitlik die enigste na-oorlogse fascistiese beweging waarvoor gepubliseerde werke verskyn het. Die eerste hiervan, *Die opmars van die AWB*, is in 1988 deur twee AWB-lede, P.J. Kotzé en C.P. Beyers, geskryf en is 'n subjektiewe beskrywing van die geskiedenis van die AWB en die oogmerke van die beweging. Die regse joernalis, Arthur Kemp, het in 1990 *Victory or violence: the story of the AWB* die lig laat sien. Dit is in 'n joernalistieke verhalende vorm geskryf en alhoewel Kemp toegang tot primêre bronne gehad het en onderhoude met enkele AWB-lede gevoer het, het hy nagelaat om 'n bronnelys by die boek in te sluit. In 1995 het Kays Smit, 'n voormalige Hoofsekretaris van die AWB, in 'n herinneringskrif oor sy betrokkenheid by die beweging tussen 1977 en 1991, *Die wel en weë van die AWB*, sekere beskuldigings teen die leier gemaak en enkele wanpraktyke binne die beweging geopenbaar. Hierdie werke is hoofsaaklik vanuit 'n geskiedsbeskrywende of verhalende oogpunt geskryf en alhoewel almal 'n uiteensetting van die AWB se ideologiese standpunte gee, ontbreek enige kritiese besprekings daarvan en word die ideologie ook nie in perspektief geplaas of

¹⁷ Sien bv. J. Van Rooyen, *Hard right* (1994); H. Zille, *The right wing in South African politics*, in P.L. Berger & B. Godsell (eds.), *A future South Africa* (1988); J. Grobbelaar *et al.*, *Vir volk en vaderland* (1989); J.J. Van Tonder, *Die ver-regse groepe in die Suid-Afrikaanse politieke spektrum*, *Buurman* 12(3), Maart-Mei 1982; D. Welsh, *South Africa's ultra-right I-II*, *Patterns of Prejudice* 22(4), 1988 & 23(1), 1989; J. Grobbelaar, *Ultra-rightwing Afrikaners*, ongepubliseerde D.Phil.-proefskrif, UNISA, 1992.

getipeer nie. Die beskuldigings van fascisme teen die AWB word deur Kotzé en Beyers ontken, terwyl Kays nie werklik daaraan raak nie en Kemp dit net oorsigtelik bespreek.

Die heimlike en agterdochtige aard van baie van die fascistiese bewegings bemoeilik die insameling van inligting. Dit is dan ook nie altyd moontlik om die interne publikasies van die bewegings te raadpleeg nie, aangesien nie almal kopieë van hul koerante of nuusbriewe aan die staatsbiblioteke gestuur het nie. Die grootste bron van inligting oor die fascisme in Suid-Afrika is derhalwe gewone koerante en tydskrifte. Soms is die enigste inligting wat oor 'n spesifieke beweging bekend is, in enkele berigte deur die pers opgeteken. Dit is egter 'n onbegonne taak om alles deur te werk. Hierdie bron is daarom nie heeltemal uitgeput nie en veel kan nog oor hierdie onderwerp nagevors word. Foto's wat in boeke en koerante verskyn het, is 'n ander kultuurhistoriese bron waaruit enkele feite aangaande uniforms, kentekens en simboliek, afgelei kon word.

Griffin sluit aan by die sienings van Joes wanneer hy opmerk dat daar 'n ooglopende gebrek aan akademië is wat bereid is om die aaneenskakeling tussen die tussenoorlogse en na-oorlogse fascisme, hetsy op 'n ideologiese of organisatoriese vlak, te ondersoek. Dit kan waarskynlik gedeeltelik aan die volgehoue konsensusleemte oor die definisie van die fascisme, asook 'n veronderstelling dat 'ware' fascisme saam met Mussolini en Hitler vernietig is, toegeskryf word. Dit kan verder verbind word met die eienaardige leemte wat opgegroeï het rondom die bespreking van die fascisme as 'n historiese verskynsel.¹⁸ Feitlik al die publikasies oor die fascisme in Suid-Afrika handel oor die bewegings van die tussenoorlogse periode,¹⁹ en aangesien daar geen navorsingswerk oor die fascistiese bewegings wat sedert die einde van die Tweede Wêreldoorlog in Suid-Afrika ontstaan het, bestaan nie, poog hierdie studie gevolglik om daardie leemte te vul.

Die doel van die verhandeling sal wees om 'n oorsig oor die ontstaan en ontwikkeling van die fascistiese bewegings in Suid-Afrika sedert die einde van die Tweede Wêreldoorlog te gee en om die onderlinge verbande tussen ideologieë, organisasies en individue aan te toon. Dit sal uiteindelik bepaal tot watter mate die impuls vir die ontstaan van die fascistiese bewegings deur buitelandse idees of meer direk deur Suid-Afrikaanse historiese en politieke faktore beïnvloed is. Dit sal ook help om die breë regse politiek in perspektief te verstaan deurdat dit as 'n maatstaf kan dien waarmee die beweerde fascistiese eienskappe van sekere organisasies vergelyk kan word ten einde byvoorbeeld verwysings na sommige bewegings as neo-Nazi óf wetenskaplik te regverdig óf om ter wille van objektiwiteit ongegronde beskuldigings te voorkom. Laastens bied 'n studie van hierdie lewensbeskouing ook 'n blik op die psige van die mensdom en dié se strewe om die onbekende wêreld om hom deur die skep van 'n eie werklikheid verstaanbaar te maak.

¹⁸ R. Griffin (ed.), *Fascism*, p. 311.

¹⁹ Sien bv. A. Hagemann, *Suidafrika und das 'Dritte Reich'. Rassenpolitische Affinität und machtpolitische Rivalität*, gepubliseerde D.Phil.-proefskrif, Universiteit van Bielefeld, 1988; P.F. Van der Schyff (red.), *Die Ossewa-Brandwag: Vuurtjie in droë gras*. (Potchefstroom, 1991); F.J. Van Heerden, *Nasionaal-sosialisme as faktor in die Suid-Afrikaanse politiek, 1933-1948*, ongepubliseerde D.Phil.-proefskrif, U.O.V.S., 1972.

Ferreira wys daarop dat kultuurhistoriese werke rofweg in verhalende, beskrywende en ontledende kultuurgeskiedskrywing verdeel kan word. Omdat die onderskeid daartussen op die doel en vorm van die navorsingswerk dui, is geeneen van hierdie onderafdelings volgens hom beter as die ander of 'n aanduiding van die gehalte van die werk nie.²⁰ Die polemieke rondom objektiwiteit in die geskiedskrywing is nou verbonde aan die onderwerp van 'n studie. Aangesien ontledende geskiedskrywing in 'n groot mate deur die beskouings en verwysingsveld van die navorser gelei word, ontstaan die vraag of 'n kontroversiële onderwerp soos die fascisme, wel objektief ontleed kan word. Alhoewel daar met die skrywe van hierdie werk en die beoordeling van die bronne krities gewerk is, val die studie derhalwe meer in die beskrywende afdeling. Daar is deurgaans gepoog om objektief na die verskynsel te kyk en geen morele lesse word daarom hierin aangebied nie. Verskoning word wel gemaak vir sekere aanhalings wat vir lesers aanstootlik mag wees, maar wat binne konteks geregverdig is om die ekstremistiese en onrealistiese aard van die bepaalde bewegings te illustreer. Hierdie benadering sluit aan by die siening van Moll dat 'n komplekse politieke verskynsel soos die fascisme, nie net nougesette intellektuele gedissiplineerdheid en selfstandigheid nie, maar ook 'n hoë mate van onemosionele en objektiewe afsydigheid van die navorser vereis. Hy waarsku verder dat daar teen die moontlikheid dat morele oordele die plek van wetenskaplike ondersoek kan inneem, gewaak moet word.²¹

Die eerste hoofstuk handel oor die fascisme as algemene politieke ideologie en daar is reeds aangedui dat Roger Griffin se definisie van die fascisme as fondament hiervoor gebruik is. Enkele kenmerke waaraan fascistiese bewegings uitgeken kan word, word bespreek, gevolg deur 'n oorsig van die ontwikkeling van die fascisme na 1945. Die gebruik van die term 'fascisme' in hierdie werk is algemeen en verwys na beide die tussenoorlogse en na-oorlogse verskynsels. Indien dit met 'n hoofletter aangedui word, verwys dit spesifiek na die beweging van Mussolini wat die term die eerste keer gebruik het.

Die tweede hoofstuk handel oor die fascistiese bewegings in Suid-Afrika gedurende die tydperk tussen die twee wêreldoorloë en dien, soos die voorafgaande hoofstuk, as belangrike agtergrond om die ontstaan en ontwikkeling van Suid-Afrika se na-oorlogse fascistiese bewegings binne perspektief te plaas en te verstaan. Aangesien hierdie studie op die buiteparlementêre fascistiese bewegings konsentreer, word daar slegs kortliks aandag gegee aan die invloed wat die fascisme op Afrikanemasionalisme en Apartheid gehad het. Die fascistiese kenmerke wat wel moontlik binne die Suid-Afrikaanse regering teenwoordig kon wees, word buite rekening gelaat, aangesien daar reeds vele werke daarvoor bestaan en dit in der waarheid 'n studie op sy eie sou regverdig.

Die derde hoofstuk beskryf die nostalgiese fascistiese bewegings wat hoofsaaklik voor 1970 in Suid-Afrika gefloreer het. Alhoewel die meeste van hierdie bewegings takke van oorsese groeperings was, was daar ook enkele inheemse groepe wat die idees van die tussenoorlogse periode wou laat

²⁰ O.J.O. Ferreira, Die kultuurhistorikus en die gemeenskap, *Die Kultuurhistorikus* 2(2), Oktober 1987, p. 9.

²¹ J.C. Moll, *Fascisme ...*, p. 12.

voortleef. Die vierde hoofstuk behandel die meer ekstremistiese en mimetiese bewegings wat veral sedert die sewentigerjare hul verskyning begin maak het, terwyl die vyfde hoofstuk 'n wye verskeidenheid van neo-fascistiese verskynsels omsluit en op die fascistiese beïnvloeding van enkele regse bewegings dui. Griffin se gebruik van die term 'neo-fascisme' kan verwarring skep. Die term word gewoonlik algemeen gebruik om die openlike of bedekte fascistiese bewegings wat na die Tweede Wêreldoorlog verskyn het, aan te dui. In hierdie studie verwys dit binne die vyfde hoofstuk egter spesifiek na sekere na-oorlogse verskynsels wat nie onder die nostalgiese of mimetiese fascisme ingedeel kan word nie. Waar die voorafgaande hoofstukke die ontwikkeling van die fascistiese bewegings in Suid-Afrika bespreek, vorm die sesde hoofstuk die slotgedeelte wat poog om die ideologiese grondslae wat in die vorige dele beskryf is en die verskillende bewegings ten grondslag lê, uit te lig en binne perspektief te plaas.

Gesien in die lig van die ingewikkelde formele en informele nasionale en internasionale verbintenisse tussen die fascistiese bewegings, die skakels tussen nuwe en ou bewegings, en die handeling van individue wat van beweging tot beweging beweeg of gelyktydig met verskeie bewegings geassosieer word, is Griffin van mening dat die onderwerp van die na-oorlogse fascisme 'n oneindige navorsingsveld omvat. Daarom sal elke ideaal-tipes definisie van die fascisme ook verskillende klassifikasiesistels volg en verskillende onderafdelings van die verskynsel voorstel.²² Die praktyk laat hom nie maklik in vaste afdelings indeel nie en idees as nie-tasbare werklikhede kan nie tot 'n spesifieke tydperk ingeperk word nie. Die voorgestelde afdelings en tematiese bespreking van die onderwerp is derhalwe bloot ter wille van wetenskaplikheid en struktuur genoodsaak. F.A. Van Jaarsveld het dan ook daarop gedui dat die ordening van feite binne 'n sistematiese verklaringsamehang ideaal-tipes is, en aangesien dit nêrens in die werklikheid voorhande kom nie, dien dit uitsluitlik daartoe om die volheid van die bestudeerde verskynsels vertolkbaar te maak.²³

Die studie van die geskiedenis en die verskynsels van die verlede en hede is 'n skeppingswerk, 'n rekonstruksie en 'n vertolking van die werklikheid. Die werklikheid self kan nie vasgevang word nie. Deur die studie van so 'n omvangryke en kontroversiële onderwerp verkry 'n mens 'n insig en begrip nie net van die wêreld om jou nie, maar ook 'n insig oor die onsekere menslike siel wat die lewe om hom meer verklaarbaar wil maak. Die bekende historikus, F.A. Van Jaarsveld, het aangevoer dat die geskiedskrywer niks kan bydra om die aard van die samelewing te verander nie en dat die geskiedenis slegs kan help om dit te verstaan en te verklaar.²⁴ Hopelik dien hierdie studie daartoe om die fascistiese verskynsel in Suid-Afrika te verklaar en te verstaan, sodat die potensiële gevaar daarvan vir die ontaarding van die mens se gees en die regverdiging van geweld vroegtydig geïdentifiseer en oorkom kan word.

²² R. Griffin (ed.), *Fascism*, pp. 311-312.

²³ F.A. Van Jaarsveld, *Moderne geskiedskrywing*, pp. 122-123.

²⁴ F.A. Van Jaarsveld, *Moderne geskiedskrywing*, p. 151.